

יום שלישי 22 מאי 2018

אל משתתפי הדיון (בסדר אלף-בייתי):

חנאן אבו חוסיין, אמנית פלסטית, אשת חינוך ופעילת תרבות;
פרופ' דוד אלכסנדר, נשיא המרכז האקדמי ויצו צרפת חיפה, חבר מועצת תאגיד השידור
הציבורי – כאן ויו"ר מועצת הקולנוע היוצא;
יעלה חזות ינוקא, ראש תחום אמנויות במועצה הבריטית ישראל;
זיו נבו-קולמן, ראש החטיבה לדיפלומטיה תרבותית, משרד החוץ;
פרופ' נסים קלדרון, פרופ' אמריטוס באוניברסיטת בן-גוריון ומחבר הספר "פלורליסטים בעל
כורחם, על ריבוי התרבויות של הישראלים";
מסקי שיברו, מנהלת בית ספר למשחק לבני נוער. שחקנית, במאית, מנחה ויוצרת.

מאת: עדנה הראל - פישר, עמיתת מחקר, המכון הישראלי לדמוקרטיה.

שלום רב,

לקראת הדיון בנושא: "מדיניות תרבות ורב-תרבותיות"

בראש ובראשונה, אבקש לשוב ולהודות לכל אחת ואחד מכם על שהסכמתם לבקשתנו להשתתף
בדיון. ראשית, סיכום הפרטים הטכניים:

את הדיון מקיים המכון הישראלי לדמוקרטיה, בשיתוף עם פורום מוסדות תרבות ואמנות
בישראל ע"ר, והוא מתקיים במסגרת פסטיבל ישראל.

הדיון יתקיים ביום חמישי 31 למאי, 2018, בין השעות 17:30-19:30;

במכון הישראלי לדמוקרטיה, רח' פינסקר 4 ירושלים.

הדיון יצולם וישודר באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה בשידור חי.

הצעתי למבנה הדיון ותכניו –

הצעתי היא כי נקיים דיון בשני סבבים, ולאחריו נפתח את הדיון להתייחסויות ושאלות הקהל:

סבב ראשון	45 דקות: רב תרבותיות בעולם משתנה ומדיניות תרבות
סבב שני	45 דקות: רב תרבותיות בישראל – תהליכים ואתגרים
דיון	30 דקות: פתיחת הדיון לשאלות והתייחסויות מהקהל

סבב ראשון: רב תרבותיות בעולם משתנה ומדיניות תרבות

כיצד תבטא גישה רב תרבותית במדיניות תרבות? מה ה דילמות שהיא מעוררת? מה ניתן ללמוד מן הגישות שנוקטות מדינות שונות ומהם התהליכים שניתן ללמוד מהם במדינות הנוקטות בגישות רב תרבותיות?

כידוע, בבחינה של תהליכים המתקיימים בחברות שונות בשני העשורים האחרונים, דומה סוגיות של רב-תרבותיות כבר אינן כה חד-משמעיות כפי שנחזו בסוף המאה ה-20 ותחילתה של המאה ה-21. לכתחילה, עוצבה הגישה הרב-תרבותית על רקע ביסוסה של הזכות לתרבות, וההכרה בחשיבות של הזכות לתרבות כחלק מזכויות הפרט וכרכיב מרכזי בהשתייכות הפרט לקבוצה וזהותו החברתית.

גישה רב-תרבותית יושמה הן במדינות המורכבות מיסודן מקבוצות תרבותיות ולאומיות שונות ודוגמאות מובהקות לכך הן בלגיה או קנדה, והן במדינות אשר ביקשו לתת מקום וביטוי לקבוצות ותרבויות אשר הצטרפו אליהן בדורות האחרונים, כדוגמת גרמניה ביחס למיעוט התורכי או צרפת ביחס לקבוצות האפריקאיות והמוסלמיות במסגרתה.

במהלך שני העשורים האחרונים חידדו תהליכים חברתיים ופוליטיים שאלות ביחס למתח שבין רב-תרבותיות שיסודו בערכים ליברליים לבין פרקטיות לא ליברליות של קבוצות מיעוט, וערערו של תוקפה של הגישה הניטראלית לכאורה לתרבויות שונות. כן התגברו תהיות בדבר אופן שמירת זהותה של חברה ככזו, הגדרה, שימור ועידוד תרבותה וייחוד התרבותי, על רקע הדרישה לפלורליזם, רב-תרבותיות ותהליכי גלובליזציה.

תהיות והתלבטויות אלו באים לידי ביטוי במדיניות תרבות במדינות השונות. כך, במדינות מסוימות, כדוגמת דנמרק או הולנד, גובשה מדיניות תרבות המבקשת לשים דגש מחודש על זהות תרבותית וחברתית מקומית ולאומית.

כמובן, יתכן וניתן לבחון תהליכים אלה גם על רקע שינויים פוליטיים והתחזקות גורמים לאומיים, בחלק מן המדינות, כאשר בה בעת גופים בינלאומיים כמו אונסקו או מועצת אירופה מקדמים תהליכי שיתוף תרבותי, עידוד המגוון התרבותי ורב-תרבותיות, אף זאת כחלק ממשנה פוליטית כוללת.

מוצע ללבן במסגרת הסבב הראשון את המשמעויות העדכניות של מדיניות תרבות המבקשת לקדם רב-תרבותיות בחברה בה מתקיימות קבוצות רב ומיעוט, על רקע התהליכים האמורים. בין משתתפי הדיון נמנים גורמים בעלי הכרות, מזוויות שונות, עם תהליכים המתקיימים במדינות שונות, ועם השיח הבינלאומי בתחומי התרבות. נבקש לחלוק פרספקטיבות תיאורטיות באשר לסוגיות מדיניות תרבות ורב-תרבותיות, בדגש ניסיון של מדינות אחרות וגישות בינלאומיות ביחס לרב תרבותיות, משמעותה, היקפה, ודרכי יישומה.

סבב שני: רב תרבותיות בישראל – תהליכים ואתגרים

עד כמה מבטאת מדיניות התרבות בישראל גישה רב-תרבותית? עד כמה מוענקת אפשרות ליצירה תרבותית המבטאת את קולם של יחידים וקהילות ומאפשרת להם את השותפות, הייצוג והיצירה? עד כמה מתקיימת בפועל יצירה רב-תרבותית, מגוון רב תרבותי ושיח רב תרבותי מעשיר, מכבד ומקנה מקום לזהויות השונות המרכיבות את החברה הישראלית? מהי הדרך לקיים בישראל מדיניות תרבותית המבטיחה מרחב תרבותי על בסיס גישה רב תרבותית, ביחס למכלול רכיביה של החברה הישראלית, ובכלל זאת בשים לב למיעוט הערבי על ייחודו הלאומי? וכמובן: על רקע אפיוניה הקונקרטיים של החברה הישראלית והתהליכים החברתיים והפוליטיים - מהי הדרך לקדם רב תרבותיות באמצעות מדיניות התרבות בישראל ובה בעת לקיים זהות ישראלית ומרחב תרבותי משותף?

החברה הישראלית מתמודדת, כידוע, עם היבטים שונים של רב-תרבותיות – בין האוכלוסייה היהודית לבין המיעוט הערבי, כאשר נלווה להיבט התרבותי גם היבט לאומי; בין האוכלוסייה החילונית לבין אוכלוסיות הדתיות שונות, בדגש אבחנות אלה בקרב הציבור היהודי, כאשר היבט דתי-אמוני נלווה להיבט התרבותי; בין תפוצות ועדות שונות, שוב בקרב הציבור היהודי, לרבות על רקע המתח הסוציו-פוליטי ומאבק בין קבוצות על ההגמוניה בחברה הישראלית; והיבטים רב-תרבותיים במפגש עם בני דתות וקבוצות שונות בקרב האוכלוסייה הערבית, מוסלמים, נוצרים, דרוזים, צ'רקסים ובדואים. על אלה מתווספים אתגרים של רב-תרבותיות אל מול עליות חדשות באופן יחסי, ובעיקר בני הקהילה הרוסית, בני הקהילה האתיופית והעולים מצרפת.

מדיניות התרבות הישראלית שמה דגש בעשרות שנותיה הראשונות של המדינה על מוסדות התשתית התרבותית של המדינה אשר זה עתה קמה, תוך שימת דגש מרכזי על התרבות העברית המתחדשת ועל הגשמת החלום הציוני, כפי שעוצב בעיקרו בידי קבוצה הגמונית. בעשרות השנים שלאחר מכן ניתן, בהדרגה, ביטוי נרחב יותר ותמיכה במוסדות המשקפים גם תרבויות של עדות ומורשות ולתרבויות מיעוטים.

מוצע לבחון את מדיניות התרבות בישראל בהשוואה למדינות אחרות. כך, תוצג האפשרות שמדיניות התרבות של ישראל מתמודדת עם סוגיות רב-תרבותיות בעיקר על בסיס אבחנה בין הקבוצות השונות, בגישה המבוססת על אפליה מתקנת, ועל מתן אפשרות לביטוי מוגדר ומובחן במסגרת הקבוצה ועבור חבריה. על בסיס זה, לא אחת, מסווגים העשייה התרבותית והישגיה, והיקפה נמדד על פי שייכותה. כך, יש מקום לשאול אם מדיניות התרבות בישראל מקדמת באופן מספק שילוב בין-תרבותי ושיח רב-תרבותי, המבוססים על הכרת מגוון התרבויות המרכיב את החברה וכיבודן, ומתן ייצוג ושותפות בעשייה התרבותית. על רקע אלה מוצע לבחון גם את ההתייחסות של מדיניות התרבות בישראל לסוגיות של זהות תרבותית ישראלית משותפת, אופן עיצובה, שימורה וטיפוחה, ביחס למדינות אשר קידמו באופן נרחב יותר גם שילוב בין תרבותי.

וראו גם:

נסים קלדרון, פלורליסטים בעל כורחם – על ריבוי התרבויות של הישראלים, הוצאת אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן (2000)

אוהד נחתומי (עורך) רב תרבותיות במבחן הישראליות, הוצאת המכללה האקדמית תל-חי, הוצאת מאגנס האוניברסיטה העברית ירושלים (2003)

בשיר בשיר, גיא בן-פורת ויוסי יונה (עורכים) מדיניות ציבורית ורב תרבותיות, הוצאת מכון ון-ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד (2016) ובו:

נפתלי שם-טוב, פסטיבל עכו ורב-תרבותיות: התנגדות, מדיניות וקהילה מארחת יוסי יונה ונפתלי שם-טוב: העולם כולו על הבמה: תיאטרון לאומי בחברה מרובת זהויות

וכמובן – חומר השוואתי רב זמין באינטרנט, כמו באמצעות פרוייקט קומפנדיום

<https://www.culturalpolicies.net/web/index.php>

אשמח לקבל התייחסויות, הצעות נוספות וגם הצעות לשינוי, מתוך כוונה לקיים דיון מעניין ככל האפשר, מעמיק ורלבנטי.

להתראות ביום חמישי,

עדנה